Materiallar to’plami · Conference Proceedings

TIL, TARJIMA VA TA’LIM: GLOBAL KOMMUNIKATSIYA VA RAQAMLI INNOVATSIYALAR DAVRIDA YANGI YONDASHUVLAR

03 October 2026

UDK 37

TIL O‘QITISH METODIKASI VA RAQAMLI PEDAGOGIKA

NEMIS TILINI ONLAYN O‘QITISHNING MUAMMOLARI VA ZAMONAVIY IMKONIYATLAR

Shaxloxon Muxtorovna Yusufjonova*

Farg‘ona davlat universiteti

✉ qwerty.zokirov001@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada nemis tilini onlayn o‘qitish jarayonida uchraydigan asosiy texnik, pedagogik va psixologik muammolar tahlil qilinadi. Xususan, internet va texnik vositalar bilan bog‘liq qiyinchiliklar, talabalar motivatsiyasining pasayishi, jonli muloqotning cheklanishi, raqamli savodxonlik darajasidagi farqlar hamda o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasi masalalari yoritiladi. Tadqiqotda ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash va umumlashtirish usullaridan foydalanilgan.

Kalit so‘zlar

onlayn ta’lim, nemis tili, raqamli texnologiyalar, masofaviy ta’lim, kommunikativ kompetensiya, interaktiv metodlar, motivatsiya, raqamli kompetensiya.

DOI: 10.5281/zenodo.23278018

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida raqamli texnologiyalardan foydalanish ko‘lami tobora kengayib bormoqda. Axborot-kommunikatsiya vositalarining rivojlanishi an’anaviy ta’lim shakllariga qo‘shimcha ravishda masofaviy va onlayn ta’lim imkoniyatlarining kengayishiga olib keldi. Mazkur jarayon chet tillarini, jumladan, nemis tilini o‘qitish metodikasiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Nemis tilini onlayn o‘qitish o‘quvchilarga vaqt va makondan qat’i nazar bilim olish, elektron darsliklar, audio va video materiallar, interaktiv topshiriqlar hamda turli raqamli platformalardan foydalanish imkonini beradi. Ayniqsa, chet tilini mustaqil o‘rganish, o‘zlashtirilgan bilimlarni muntazam takrorlash va o‘quv materiallariga qayta murojaat qilishda onlayn ta’limning imkoniyatlari kengdir. Biroq onlayn ta’lim faqatgina an’anaviy darsni kompyuter yoki mobil qurilma orqali tashkil etishdan iborat emas. Masofaviy muhit o‘qituvchidan darsni boshqacha rejalashtirishni, o‘quvchilar faolligini muntazam nazorat qilishni, kommunikativ mashqlarni raqamli muhitga moslashtirishni va zamonaviy texnologik vositalardan oqilona foydalanishni talab qiladi. Shu jihatdan nemis tilini onlayn o‘qitishda texnik muammolar, o‘quvchilar motivatsiyasining pasayishi, jonli muloqotning cheklanishi, individual yondashuvni ta’minlash va raqamli savodxonlik kabi muammolar muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi nemis tilini onlayn o‘qitish jarayonida kuzatiladigan asosiy muammolarni tahlil qilish, ularning ta’lim jarayoniga ta’sirini aniqlash hamda ushbu muammolarni kamaytirishga xizmat qiluvchi metodik imkoniyatlarni yoritishdan iborat.

Tadqiqot davomida nemis tilini onlayn o‘qitish, raqamli ta’lim, chet tillarini masofaviy o‘qitish va kommunikativ metodikaga oid ilmiy-pedagogik adabiyotlar o‘rganildi. Mavjud ilmiy qarashlarni tizimlashtirish maqsadida tahlil, taqqoslash, umumlashtirish va nazariy xulosalash usullaridan foydalanildi. Shuningdek, nemis tilini masofadan o‘qitishda amaliyotda qo‘llaniladigan Zoom, Microsoft Teams kabi videokonferensiya

platformalari hamda Duolingo, Babbel, Memrise va Forvo singari raqamli resurslarning o‘quv jarayonidagi imkoniyatlari metodik nuqtai nazardan tahlil qilindi. Tahlilda onlayn darsning kommunikativligi, interaktivligi, mustaqil ta’limga yo‘naltirilganligi, individual yondashuv imkoniyati va o‘qituvchi-o‘quvchi o‘rtasidagi qayta aloqa darajasi asosiy mezonlar sifatida qaraldi.

Nemis tilini onlayn o‘qitish jarayonida uchraydigan asosiy muammolardan biri texnik imkoniyatlar bilan bog‘liq. Internet tezligining pastligi, aloqa uzilishlari, kompyuter yoki mobil qurilmalarning yetishmasligi o‘quvchilarning darslarda faol qatnashishiga to‘sqinlik qilishi mumkin. Ayniqsa, videokonferensiya shaklida tashkil etiladigan mashg‘ulotlarda internetdagi uzilishlar og‘zaki nutq va tinglab tushunishga asoslangan topshiriqlarning sifatli bajarilishiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Texnik muammolar o‘quvchining darsga bo‘lgan munosabatiga ham ta’sir qilishi mumkin. Darsning tez-tez uzilishi, ovoz yoki tasvir sifati pastligi o‘quvchining diqqatini susaytiradi. Natijada til o‘rganishga sarflanishi kerak bo‘lgan vaqtning bir qismi texnik muammolarni hal qilishga sarflanadi. Ikkinchi muhim muammo o‘quvchilarning motivatsiyasi bilan bog‘liq. Onlayn ta’lim sharoitida o‘quvchi o‘z vaqtini mustaqil rejalashtirishi, topshiriqlarni belgilangan muddatda bajarishi va o‘z ta’lim faoliyatini nazorat qila olishi zarur. Bunday ko‘nikmalar yetarli shakllanmagan hollarda mashg‘ulotlarni kechiktirish, topshiriqlarni to‘liq bajarmaslik yoki darslarda passiv qatnashish holatlari kuzatiladi.[1] Ayniqsa, nemis tilini boshlang‘ich bosqichda o‘rganayotgan o‘quvchilar uchun muntazam pedagogik yordam va rag‘bat zarur. Yangi grammatik tuzilmalar, talaffuz me’yorlari va notanish leksik birliklarni mustaqil o‘zlashtirish har doim ham oson emas. Shu sababli o‘qituvchi topshiriqlarni kichik bosqichlarga ajratishi, bajarilgan ish bo‘yicha tezkor fikr bildirishi va o‘quvchining muvaffaqiyatini muntazam rag‘batlantirib borishi lozim.

Chet tilini o‘rganishda kommunikativ faoliyat muhim o‘rin egallaydi. Til faqat grammatik qoidalarni o‘zlashtirish va yangi so‘zlarni yodlash orqali emas, balki ularni real nutqiy vaziyatlarda qo‘llash orqali rivojlanadi. An’anaviy darslarda o‘quvchilar o‘qituvchi va guruhdoshlari bilan bevosita muloqot qilish, savol berish, suhbatga kirishish va talaffuzidagi kamchiliklarni tezkor ravishda tuzatish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Onlayn ta’limda esa tabiiy kommunikativ muhitni yaratish nisbatan murakkabroq. Ayrim o‘quvchilar kamera yoki mikrofonni yoqmasdan faqat tinglovchi sifatida qatnashishi mumkin. Bu esa ularning og‘zaki nutq faolligini pasaytiradi. Shuning uchun onlayn darslar faqat nazariy ma’lumot berishga emas, balki o‘quvchini faol gapirishga undashga yo‘naltirilishi zarur.

Buning uchun savol-javob, rolli o‘yin, juftlik va kichik guruhda ishlash, muammoli vaziyatlar asosida dialog tuzish, rasmlar asosida hikoya qilish, fikr bildirish va bahs-munozara kabi interaktiv metodlardan foydalanish samarali hisoblanadi. Masalan, Zoom yoki Microsoft Teams platformalarida o‘quvchilarni kichik guruhlarga ajratib, kundalik hayotga oid mavzularda qisqa dialoglar tuzish topshirig‘ini berish mumkin. Bunday topshiriqlar o‘quvchining nafaqat grammatik bilimini, balki tinglab tushunish, fikr bildirish, suhbatdoshga javob qaytarish va lug‘at boyligidan amalda foydalanish ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi. Onlayn ta’lim jarayonidagi yana bir muhim masala o‘quv materiallarini individuallashtirishdir. Har bir o‘quvchining til bilish darajasi, o‘zlashtirish tezligi, qiziqishi va o‘rganish uslubi turlicha. Shu sababli barcha o‘quvchilar uchun bir xil topshiriqlarni qo‘llash har doim ham kutilgan natijani bermaydi. Raqamli texnologiyalar esa individual yondashuvni tashkil etish uchun qulay imkoniyatlar yaratadi. Masalan, grammatik mavzuni o‘zlashtirishda qiynalayotgan o‘quvchiga qo‘shimcha mashqlar, lug‘at boyligi yetarli bo‘lmagan o‘quvchiga leksik topshiriqlar, talaffuzida qiyinchilik kuzatilayotgan talabaga esa audio mashqlar berish mumkin.

Shuningdek, o‘quvchilar bir xil materialni o‘zlariga qulay sur’atda qayta ko‘rib chiqishlari mumkin. Bu an’anaviy darsdagi vaqt chegaralarini ma’lum darajada yumshatadi. Videodars yoki audioyozuvni bir necha marta ko‘rish va tinglash o‘quvchiga tushunmagan qismlarini mustaqil ravishda qayta o‘zlashtirish imkonini beradi.

Nemis tilini o‘rganishda to‘g‘ri talaffuzni shakllantirish ham muhimdir. Onlayn ta’lim vositalari o‘quvchiga audio materiallarni qayta-qayta tinglash, nutqni takrorlash va o‘z talaffuzini mustaqil nazorat qilish imkoniyatini beradi. Forvo kabi elektron manbalar orqali nemis tilidagi so‘zlarning turli so‘zlovchilar

[1] 1.König N., Greffin C. – Digitaler Deutschunterricht – mehr als die bloße Übertragung der Arbeitsformen in ein anderes Medium. – In: Das Bildungssystem in Zeiten der Krise. Empirische Befunde, Konsequenzen und Potenziale für das Lehren und Lernen. – Hrsg. Christian Reintjes, Raphaela Porsch, Grit im Brahm

tomonidan qanday talaffuz qilinishini tinglash mumkin.[2] Bundan tashqari, o‘quvchining o‘z nutqini yozib, namunaviy talaffuz bilan solishtirishi ham foydali metod hisoblanadi.[3] Bu usul o‘quvchining o‘z xatolarini anglashiga va talaffuz ustida mustaqil ishlashiga yordam beradi.

O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi muntazam qayta aloqa ham onlayn ta’limning asosiy shartlaridan biridir. O‘quvchi topshirig‘idagi xatolarni faqat baho orqali emas, balki qisqa tushuntirish va tavsiya orqali ko‘rsa, o‘z ustida samaraliroq ishlashi mumkin. Qayta aloqa o‘quvchini nazorat qilish vositasi bo‘libgina qolmay, uning motivatsiyasini qo‘llab-quvvatlash vazifasini ham bajaradi.

Tahlil natijalariga ko‘ra, nemis tilini onlayn o‘qitish samaradorligi texnik platformaning mavjudligi bilan emas, balki ushbu platformada qanday pedagogik faoliyat tashkil etilishi bilan belgilanadi. Interaktivlik, individual yondashuv, doimiy qayta aloqa, kommunikativ topshiriqlar, sinxron va asinxron faoliyatning uyg‘unligi onlayn ta’limning asosiy samaradorlik omillari sifatida namoyon bo‘ladi.

Xulosa

Nemis tilini onlayn o‘qitish zamonaviy ta’limning muhim va istiqbolli yo‘nalishlaridan biridir. U o‘quvchilarga vaqt va makon jihatidan moslashuvchanlik, elektron resurslardan keng foydalanish, materiallarni qayta o‘rganish va individual sur’atda ishlash imkoniyatini beradi.

Shu bilan birga, texnik nosozliklar, internet sifati, o‘quvchilar motivatsiyasining pasayishi, jonli kommunikatsiyaning cheklanishi, raqamli savodxonlikdagi farqlar hamda o‘qituvchining raqamli kompetensiyasi kabi omillar o‘quv jarayonining sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Mazkur muammolarni kamaytirish uchun onlayn darslarni interaktiv tashkil etish, kommunikativ mashqlar ulushini oshirish, sinxron va asinxron ta’lim shakllarini uyg‘unlashtirish, o‘quv materiallarini individual ehtiyojlarga moslashtirish va muntazam qayta aloqani yo‘lga qo‘yish zarur.

Shuningdek, o‘qituvchilarning raqamli-pedagogik kompetensiyasini doimiy rivojlantirib borish, o‘quvchilarga esa elektron vositalardan foydalanish bo‘yicha zarur metodik yordam ko‘rsatish maqsadga muvofiqdir.

Shunday qilib, raqamli texnologiyalar pedagogik maqsadga muvofiq, tizimli va metodik jihatdan asoslangan holda qo‘llanilganda nemis tilini onlayn o‘qitish nafaqat an’anaviy ta’limga muqobil shakl, balki o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasi, mustaqil ishlash ko‘nikmalari va raqamli savodxonligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali ta’lim vositasiga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] König N., Greffin C. – Digitaler Deutschunterricht – mehr als die bloße Übertragung der Arbeitsformen in ein anderes Medium. – In: Das Bildungssystem in Zeiten der Krise. Empirische Befunde, Konsequenzen und Potenziale für das Lehren und Lernen. – Hrsg. Christian Reintjes, Raphaela Porsch, Grit im Brahm. – S. 140.

[2] Forvo – Pronunciation Dictionary. – Elektron resurs. – Nemis tilidagi so‘zlarning talaffuzini o‘rganish uchun onlayn platforma.

[3] Qualitätskriterien zur Beschreibung des Standes der schulischen Medienkonzeptentwicklung. Bezirksregierung Münster, 16. Februar 2021, abgerufen am 20. Januar 2022.

[4] Nemis tili o‘qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish, Yusupova Gulxumor (UrDU), Matsabirova Durdona, Journal of Uzbekistan’s Development and Research, 2021, 300 b.

[2] Forvo – Pronunciation Dictionary. – Elektron resurs. – Nemis tilidagi so‘zlarning talaffuzini o‘rganish uchun onlayn platforma

[3] Qualitätskriterien zur Beschreibung des Standes der schulischen Medienkonzeptentwicklung. Bezirksregierung Münster, 16. Februar 2021, abgerufen am 20. Januar 2022.